

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04

621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17

INTERNET:

<http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A

TELEFAX 629 - 40 - 89

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/17/17/97

LUDZIE I ZWIERZĘTA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Z antropocentryzmu naszej kultury wynika określony, utylitarny stosunek ludzi do zwierząt - podporządkowanie ich losu potrzebom i interesom człowieka. Z zagadnieniem tym wiążą się także problemy moralne - postępowanie ze zwierzętami podlega w mniejszym lub większym stopniu ocenie. Kształtowanie wrażliwości w tej dziedzinie uważane jest za ważny element formowania postaw etycznych ludzi, choć niekoniecznie ze względu na dobro zwierząt jako wartości niezależnej, częściej - z uwagi na ewentualne negatywne dla ludzi następstwa braku wrażliwości czy okrucieństwa.

Moralny aspekt stosunku do zwierząt nabiera, jak się wydaje, coraz większego znaczenia, wskazuje na to działalność organizacji społecznych broniących praw zwierząt czy ruchów ekologicznych, zmierzających do zmiany postaw ludzi wobec zwierząt i wyeliminowania (lub choćby tylko ograniczenia) złego ich traktowania.

Środki masowego przekazu coraz częściej informują o przypadkach brutalnego, okrutnego postępowania ze zwierzętami, jednak sprawcom znęcania się nad nimi rzadko wymierzana jest dotkliwa kara. Brak jest odpowiednich uregulowań prawnych, które zapewniałyby zwierzętom ochronę, szczególnie zaś brak wrażliwości na warunki chowu zwierząt domowych i gospodarskich czy też transportu zwierząt, zwłaszcza rzeźnych. Z tego powodu Polska postrzegana jest jako kraj „traktujący zwierzęta w sposób niegodny człowieka”.

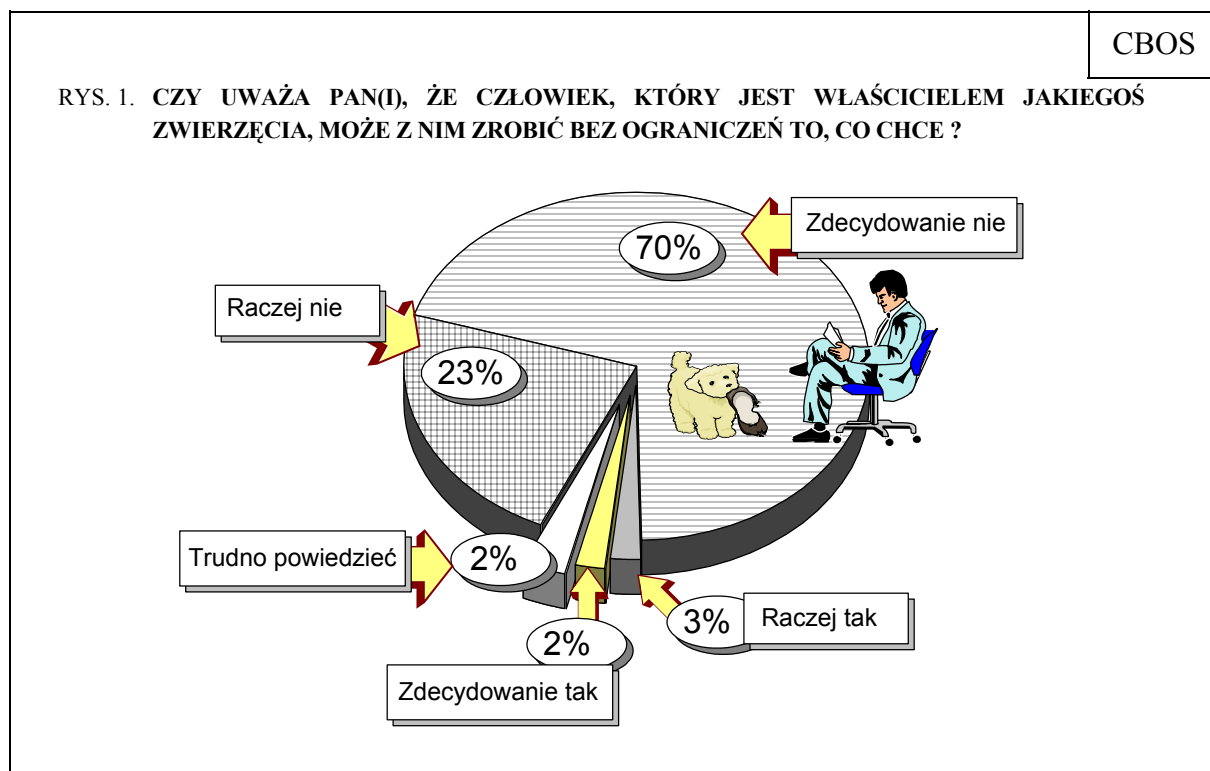
Przygotowany w Sejmie projekt ustawy o ochronie zwierząt, dostosowujący nasze ustawodawstwo do standardów Unii Europejskiej, zmierza do zmiany ich statusu - zapewnienia daleko idącej ochrony, poszanowania i opieki, a nie traktowania jak rzeczy. Poglądy społeczeństwa na temat stosunku do zwierząt oraz opinie o proponowanych zmianach przepisów prawnych były przedmiotem badania CBOS¹. Pytaliśmy zarówno o konkretne przykłady

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (79) zrealizowano w dniach 12-17 grudnia '96 na 1115-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

postępowania ze zwierzętami, jak i o ogólniejsze aspekty naszego stosunku do zwierząt². Dodać należy, że sondaż przeprowadzono w okresie nasilenia się publikacji prasowych poświęconych temu tematowi i projektowi wspomnianej ustawy.

STOSUNEK DO ZWIERZĄT

Mimo licznych przykładów złego traktowania, zwierzęta nie są uważane za rzeczy, z którymi wszystko można zrobić, jeśli się jest ich właścicielem. Powszechne jest bowiem przekonanie, że postępowanie ze zwierzętami, których jesteśmy właścicielami, podlega ograniczeniom, przy tym ogromna większość opinii ma charakter stanowczy.

² Korzystano tu z badań poświęconych stosunkowi do zwierząt dzieci wiejskich i miejskich, przeprowadzonych w 1970 roku - zob. M. Bejgrowicz-Kicińska, *Stosunek do zwierząt*, praca magisterska pod kierunkiem prof. M. Ossowskiej, Instytut Socjologii UW, Warszawa 1971.

Można więc powiedzieć, że nie uważamy zwierząt za rzeczy, a stosunek ludzi do nich i postępowanie z nimi powinny regulować normy czy przepisy, zabraniające pewnych zachowań. Jest to zgodne z duchem przygotowywanej ustawy. Przekonanie takie jest częstsze wśród osób z wykształceniem średnim i wyższym oraz mieszkańców miast, zwłaszcza dużych.

Przeciwnie zdanie, przyznające właścicielowi zwierzęcia prawo do dowolnego postępowania z nim, ma jedynie co dwudziesty respondent. Można przypuszczać, że część osób podzielających ten pogląd nie brała pod uwagę znęcania się czy zadawania cierpień zwierzętom, a zapytana wprost nie zaakceptowałaby takiego postępowania „bez ograniczeń”.

Przeświadczenie, że właściciele zwierząt mogą z nimi robić, co chcą, najczęstsze jest wśród mieszkańców wsi, szczególnie rolników (11%), nieco częstsze też wśród mężczyzn niż kobiet. Niewielki odsetek respondentów podzielających ten pogląd powoduje, że wpływ czynników różnicujących jest relatywnie mało zauważalny.

Dają one o sobie znać, jeśli porównamy osoby mające zdecydowane, wyrobione stanowisko w tej sprawie (właściciel „nie może” robić, co chce) z osobami wyrażającymi opinie umiarkowane („raczej nie może”)³. Widoczne są zwłaszcza różnice związane z poziomem wykształcenia respondentów i miejscem ich zamieszkania. Im wyższe wykształcenie oraz im większa miejscowość, w której mieszkają badani, tym częstsze są zdecydowane opinie, i odwrotnie. Najbardziej stanowcze poglądy na ten temat mają: kadra kierownicza i inteligencja, przedsiębiorcy, pracownicy umysłowi niższego szczebla, robotnicy niewykwalifikowani, gospodynie domowe oraz uczniowie i studenci, najmniej natomiast - rolnicy i renciści. Zdecydowane opinie w tej sprawie znacznie częściej wyrażają kobiety niż mężczyźni.

Stosunek elektoratów poszczególnych partii i ugrupowań politycznych do kwestii rozporządzania zwierzęciem przez właściciela jest zróżnicowany.

³ Zob. tabele aneksowe.

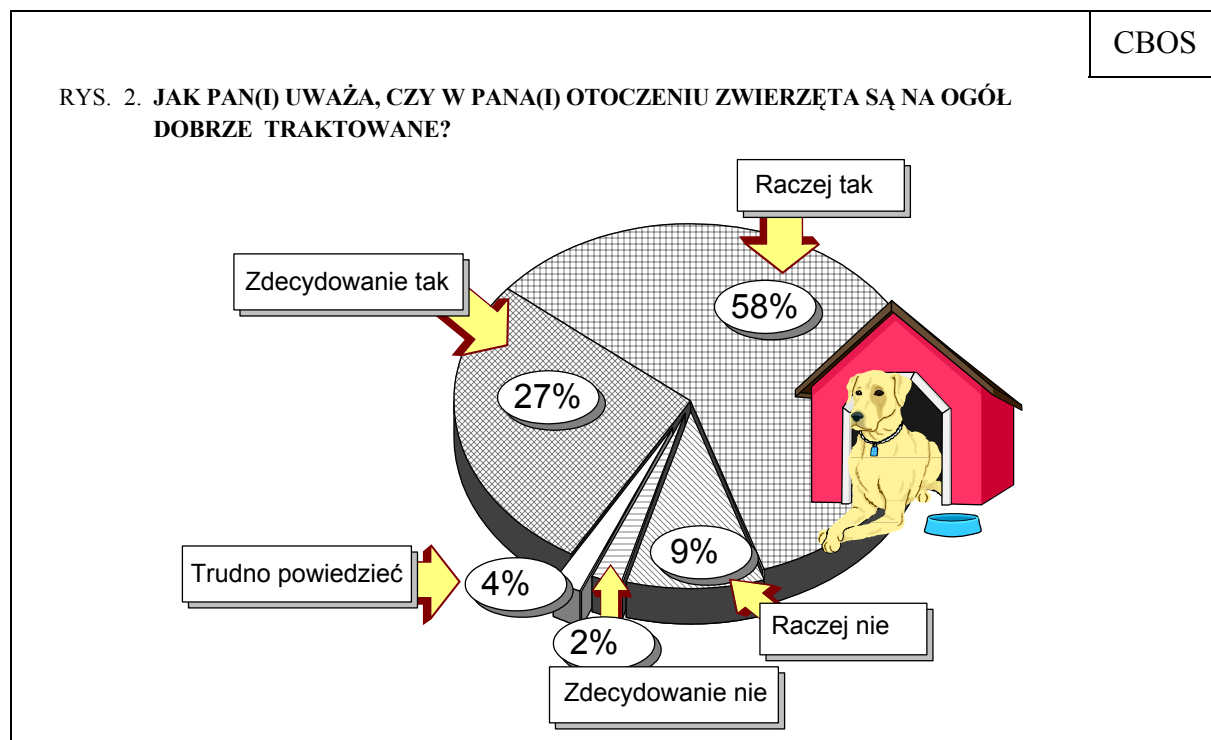
Tabela 1

w procentach

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Czy uważa Pan(i), że człowiek, który jest właścicielem jakiegoś zwierzęcia, może z nim zrobić bez ograniczeń to, co chce?			
	Tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Unia Pracy	2	14	84	0
SLD	6	14	78	2
Unia Wolności	6	17	77	0
AW „S”	5	23	70	2
ROP	7	30	64	0
PSL	7	31	61	2

Najbardziej zdecydowane zdanie ma w tej sprawie elektorat Unii Pracy, najmniej natomiast - z największymi odsetkami zastrzeżeń oraz akceptacji nieograniczonego prawa właściciela - elektoraty PSL i ROP.

Wyraźna większość badanych (85%) twierdzi, że w ich otoczeniu zwierzęta są na ogół dobrze traktowane. Może to świadczyć o tym, że z przypadkami złego obchodzenia się ze zwierzętami spotykamy się w życiu codziennym stosunkowo rzadko. Być może niektórzy respondenci nie ujawnili, że ktoś z ich środowiska źle traktuje zwierzęta.

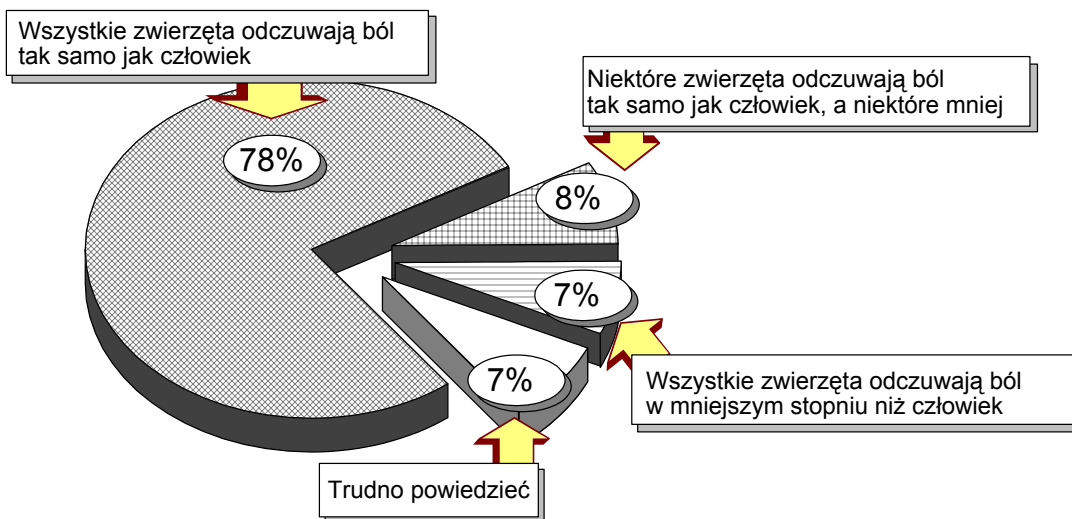
Co dziewiąty ankietowany sądzi, że na ogół zwierzęta nie są dobrze traktowane. Opinię taką wyrażają najczęściej mieszkańcy małych miast (do 20 tys. ludności), natomiast najrzadziej - największych (powyżej 500 tys. ludności), częściej respondenci z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym oraz oceniający własne warunki materialne jako złe. Spośród grup społeczno-zawodowych pogląd ten podzielają najczęściej gospodynie domowe, renciści, robotnicy, a także prywatni przedsiębiorcy, najrzadziej - przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz uczniowie i studenci.

Im wyższy poziom wykształcenia respondentów, tym częściej twierdzą oni, że zwierzęta są na ogół dobrze traktowane - najczęściej kadra kierownicza i inteligencja, stosunkowo najrzadziej przedsiębiorcy i robotnicy niewykwalifikowani. Inne cechy społeczno-demograficzne badanych nie różnicują ich poglądów w sposób wyraźny. Warto zauważyć, że ani rolnicy, ani mieszkańcy wsi nie wyróżniają się opiniami w tej kwestii - tyle tylko, że wśród tych ostatnich jest stosunkowo najwięcej ocen umiarkowanie pozytywnych („raczej tak”).

MINIMALIZOWANIE BÓLU I CIERPIEŃ ZWIERZĄT

Powszechnemu pogładowi, że zwierząt nie można traktować w sposób dowolny, towarzyszy przekonanie, że są one istotami czującymi, wrażliwymi na ból tak samo jak ludzie. Opinię tę wyraża ponad trzy czwarte badanych. Najczęściej sądzą tak ci, którzy zdecydowanie twierdzą, że właściciel zwierzęcia nie może postępować z nim w dowolny sposób (82%), nieco rzadziej - respondenci, którzy uważają, że raczej nie może (73%), a najrzadziej - osoby przeświadczone o braku ograniczeń w postępowaniu ze swoim zwierzęciem (68%).

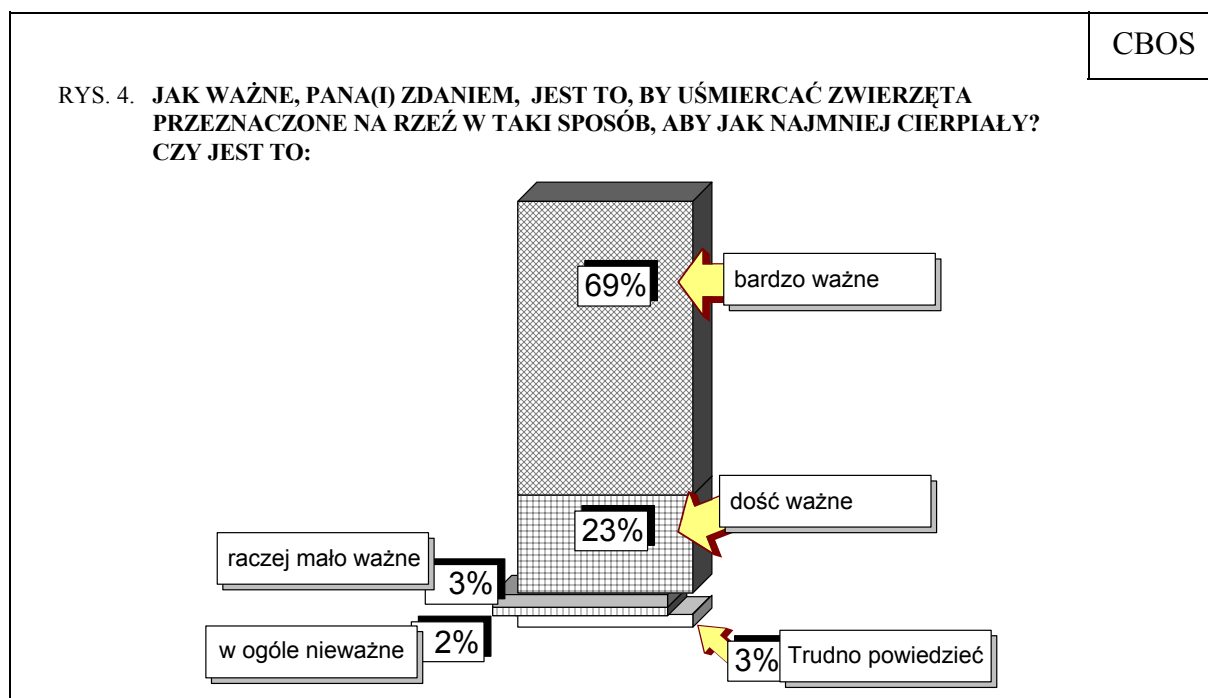
RYS. 3. JAK PAN(I) MYŚLI, JAK ZWIERZĘTA ODCZUWAJĄ BÓL?

Stosunkowo niewielkie grupy ankietowanych sądzą natomiast, że odczuwanie bólu jest wśród zwierząt zróżnicowane lub że odczuwają one ból w mniejszym stopniu niż człowiek.

Cechy społeczno-demograficzne niewiele i nieregularnie różnicują opinie badanych w tej sprawie. Warto jednak odnotować, że osoby z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji znacznie częściej niż inni wskazują na zróżnicowaną wrażliwość zwierząt na ból, rzadziej - na taką samą jak u ludzi. Może to wynikać z merytorycznych (w mniejszym zaś stopniu stereotypowych czy emocjonalnych) przesłanek ich opinii, związanych z wykształceniem. Z drugiej strony, podobnymi poglądami charakteryzują się także rolnicy, mający najszerszy i najbliższy kontakt z różnego rodzaju zwierzętami, być może w tym wypadku jest to rezultat zróżnicowanego stosunku do poszczególnych gatunków.

Dla ogromnej większości badanych istotne jest, by zwierzętom rzeźnym oszczędzać cierpienie, związanych z ich zabijaniem. Ponad dwie trzecie respondentów wyraża przekonanie, że jest to sprawa bardzo ważna, a blisko jedna czwarta - że dość ważna.

Z analiz statystycznych wynika, że przekonania respondentów o braku dowolności w postępowaniu ze zwierzętami są pozytywnie powiązane ze znaczeniem, jakie przywiązują oni do minimalizowania cierpień zwierząt rzeźnych (V Cramera = 0.25). Dla przykładu: wśród badanych, którzy twierdzą, że właściciel może zrobić ze zwierzęciem, co chce, 20% uważa minimalizowanie cierpień zwierząt rzeźnych za mało ważne bądź nieważne, natomiast wśród mających zdecydowanie przeciwne zdanie tylko 3% podziela tę opinię. Sprawa ta jest bardzo ważna dla trzech czwartych (76%) zdecydowanie przeciwnych dowolnemu traktowaniu zwierząt, a tylko dla połowy raczej przeciwnych (52%) i uważających, że nie ma ograniczeń w tym względzie (49%).

Wrażliwość na kwestię minimalizowania cierpień zwierząt rzeźnych jest społecznie dość zróżnicowana. Bardziej wrażliwe są kobiety, respondenci najstarsi (65 i więcej lat), mieszkańcy dużych miast, badani z wykształceniem średnim, a zwłaszcza wyższym, osiągający wysokie dochody. Spośród grup społeczno-zawodowych wrażliwością wyróżnia się kadra kierownicza i inteligencja, a także prywatni przedsiębiorcy, wśród biernych zawodowo zaś - emeryci.

Mniejszą wrażliwością charakteryzują się zwłaszcza rolnicy, ale także mieszkańcy wsi, ponadto robotnicy niewykwalifikowani i wykwalifikowani, pracownicy fizyczno-umysłowi,

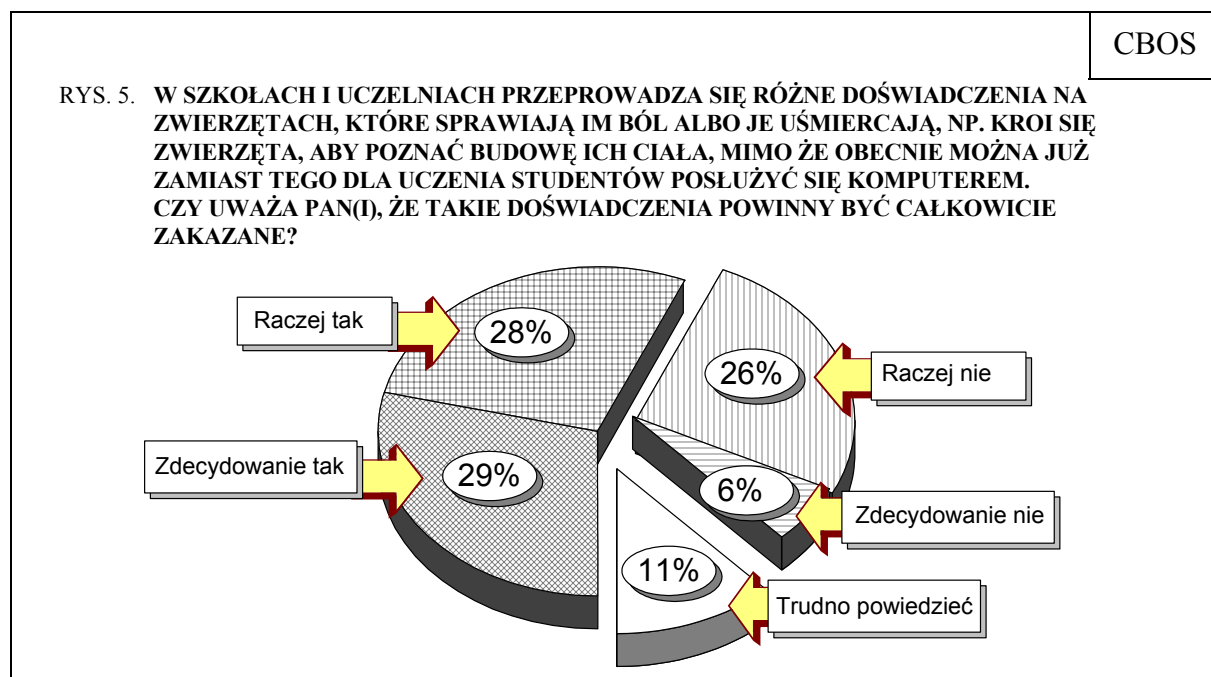
gospodynie domowe, respondenci z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym oraz uczniowie i studenci, osoby najmłodsze. Część z tych zróżnicowań przejawia się przede wszystkim w wartościach procentowych odpowiedzi „bardzo ważne” i „dość ważne”.

Poglądy respondentów na ten temat różnicują także ich preferencje partyjne. Sprawa ta jest bardzo ważna zwłaszcza dla elektoratu SLD, stosunkowo mniej ważna - dla potencjalnych wyborców PSL oraz Unii Pracy. Jednak jako kwestię mało ważną lub nieważną najczęściej traktują ją elektoraty Unii Wolności, ROP i AW „S”.

Tabela 2 w procentach

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Jak ważne, Pana(i) zdaniem, jest to, by uśmiercać zwierzęta przeznaczone na rzeź w taki sposób, aby jak najmniej cierpiały? Czy jest to:			
	nieważne lub mało ważne	dość ważne	bardzo ważne	Trudno powiedzieć
SLD	2	19	79	1
AW „S”	7	23	70	1
Unia Wolności	10	22	69	0
ROP	9	26	65	0
Unia Pracy	0	39	61	0
PSL	2	42	56	1

Pozytywne nastawienie wobec zwierząt, dotyczące należytego traktowania i minimalizowania cierpień, zmienia się jednak znacznie, gdy chodzi o wykorzystywanie zwierząt do doświadczeń w szkołach i uczelniach.

Ponad połowa badanych opowiada się wprawdzie za zakazem doświadczeń na zwierzętach, ale prawie jedna trzecia wyraża przeciwny pogląd, mimo że obecnie można z takich badań zrezygnować. Niezależnie od trudności z oceną i sformułowaniem opinii, istotną sprawą w tym wypadku mogły być względy naukowe, przemawiające za prowadzeniem doświadczeń, możliwość zaś zastąpienia ich programem komputerowym wydawać się mogła czymś mglistym i mało realnym. Jest to jednak z pewnością przejaw postawy antropocentrycznej - podporządkowania dobra zwierząt interesom i korzyściom człowieka⁴. Zwraca uwagę fakt, że wykształcenie okazało się czynnikiem sprzyjającym postawom przeciwnym zakazowi doświadczeń (27% osób z wykształceniem podstawowym, 29% - z zasadniczym zawodowym, 34% - ze średnim i 39% - z wyższym). Im wyższe wykształcenie, tym mniejsze są odsetki osób nie mających zdania w tej sprawie (18% - wśród respondentów z wykształceniem podstawowym, 5% - wśród legitymujących się wyższym).

Obok przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (41%) najczęściej przeciwni zakazowi są też rolnicy (46%), których duży odsetek nie ma jednak opinii w tej sprawie (15%).

Natomiast za zakazem doświadczeń najczęściej opowiadają się respondenci w wieku do 24 lat (67%), mieszkańcy największych miast (66%), robotnicy niewykwalifikowani (66%) i wykwalifikowani (64%), bezrobotni (68%), gospodynie domowe (67%) oraz uczniowie i studenci (66%). Ogólnie rzecz biorąc, zróżnicowanie opinii w tej kwestii ma charakter nieregularny i trudno je zinterpretować. Należy dodać, że opinie dotyczące przeprowadzania (lub nie) doświadczeń na zwierzętach w szkołach i uczelniach powiązane są z poglądem na temat odczuwania bólu przez zwierzęta (V Cramera = 0.15). Osoby, które uważają, że odczuwają one ból tak samo jak człowiek, w większości są za zakazem doświadczeń (61%); wśród badanych wyrażających opinię o zróżnicowanym odczuwaniu bólu przez zwierzęta przeciwnicy doświadczeń stanowią już tylko połowę (50%), a wśród przekonanych o odczuwaniu przez zwierzęta bólu w mniejszym stopniu niż człowiek - dwie piąte (41%).

⁴ Warto przypomnieć, że w badaniach prowadzonych w 1993 roku przez Instytut Studiów Społecznych UW 71% respondentów zgodziło się z opinią, że: „Eksperymenty medyczne na zwierzętach są rzeczą właściwą, jeśli służą ochronie życia ludzkiego”, a tylko 10% było temu przeciwnych. Zob. B. Cichomski, Z. Sawiński, *Polski Generalny Sondaż Społeczny. Struktura skumulowanych danych 1992-1993*, ISS UW, Warszawa 1993.

CZY MOŻNA ZABIJAĆ ZWIERZĘTA?

Postawy wobec zabijania zwierząt przez człowieka są wyraźnie zróżnicowane zależnie od celu, jakiemu to służy (tab. 3). Z jednej strony, prawie wszyscy badani są przeciwni zabijaniu zwierząt bez ograniczeń, znaczna większość także jest przeciwna uśmiercaniu ich tylko dlatego, że nie przynoszą pożytku; z drugiej - równie częste są opinie aprobujące zabijanie zwierząt przeznaczonych na mięso lub w innych celach gospodarczych oraz dla wyeliminowania zagrożenia, jakie mogą stanowić dla człowieka. Większość badanych akceptuje także zabijanie zwierząt szkodliwych. Osobną kwestię stanowi - aprobowane prawie powszechnie - uśmiercanie chorych zwierząt w celu skrócenia ich cierpień.

Tabela 3

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, można zabijać:	Tak, można	Nie, nie należy	Trudno powiedzieć
— zwierzęta, które wykorzystuje się na mięso albo na inne potrzeby gospodarcze	91	5	4
— zwierzęta, które są bardzo chore, męczą się i nie można im pomóc	89	7	4
— zwierzęta, które są groźne i mogą być niebezpieczne dla człowieka	69	20	11
— zwierzęta, które są szkodliwe	62	27	11
— zwierzęta, które są niepożyteczne, nie ma z nich pożytku	18	70	12
— wszystkie zwierzęta bez specjalnych ograniczeń	2	95	3

Mamy więc do czynienia przede wszystkim z utylitarnym stosunkiem do zwierząt - powszechnym przekonaniem o podporządkowaniu ich losu potrzebom i interesom człowieka. Zarazem jednak życie zwierząt stanowi pewne dobro czy wartość, tyle że podrzędne. Nie jest akceptowane zabijanie bez potrzeby, choć blisko jedna piąta respondentów (18%) wyrażających opinię, że można pozbawiać życia zwierzęta, które nie przynoszą pożytku, wskazuje na istnienie również całkowicie egoistycznych postaw. Dość znaczne odsetki respondentów uważają, że nie należy zabijać zwierząt tylko dlatego, że mogą one być niebezpieczne bądź że są szkodliwe. Badani ci sądzą, prawdopodobnie, że zagrożeń i szkód można uniknąć w inny sposób i dają wyraz poszanowaniu prawa zwierząt do istnienia, niezależnie od naszych potrzeb.

Przekonanie, że można zabijać zwierzęta, które są po prostu niepożyteczne, częściej deklarują mężczyźni niż kobiety, częściej też mieszkańcy wsi niż miast. Im młodszy ankietowany,

tym więcej wśród nich przeciwników zabijania zwierząt niepożytecznych. Na różnicowanie opinii w tej kwestii wpływa wykształcenie: im bardziej wykształceni respondenci, tym częściej uważają, że nie należy zabijać niepożytecznych zwierząt. Spośród grup społeczno- -zawodowych zabijanie zwierząt niepożytecznych szczególnie często akceptują rolnicy (38%), częściej niż inni także robotnicy niewykwalifikowani, z których znaczna część mieszka na wsi, oraz gospodynie domowe. Natomiast przeciwnikami najczęściej są przedstawiciele kadry kierowniczej, inteligencji i pracowników umysłowych oraz uczniowie i studenci.

W podobny sposób zróżnicowane są społecznie postawy wobec zabijania zwierząt szkodliwych i tych, które mogą być niebezpieczne.

W odniesieniu do pozostałych uzasadnień uśmiercania zwierząt trudno uchwycić społeczne zróżnicowanie opinii ze względu na silne dominowanie jednego poglądu. Można jedynie zauważyć, że przeciwnikami zabijania zwierząt w celach żywieniowych i gospodarczych znacząco częściej są respondenci w wieku do 24 lat (10%) oraz uczniowie i studenci (13%), co przypuszczalnie ma związek z rozpowszechnianiem się wśród młodzieży postaw wegetariańskich.

STOSUNEK DO NIEWŁAŚCIWEGO POSTĘPOWANIA ZE ZWIERZĘTAMI

Istnieje bardzo wiele różnych przypadków złego czy niewłaściwego traktowania zwierząt. Niektóre z nich mogą być zdecydowanie potępiane, inne - tolerowane bądź nawet traktowane jako rzecz naturalna. Respondentom przedstawiono kilkanaście opisów różnego postępowania ze zwierzętami prosząc, by wskazali, które z nich należy karać surowo, a których wcale nie należy karać. Badani wyrażali swoje opinie za pomocą skali złożonej z siedmiu punktów, na której „1” znaczyło „wcale nie karać”, a „7” - karać surowo. Przykłady postępowania ze zwierzętami dobrano tak, by odpowiadały one postulowanym regulacjom w projekcie ustawy o ochronie zwierząt.

Stopień punitowności wiązany z określonym zachowaniem - czy i jak surowo należy karać w danym przypadku - może być też z pewnym uproszczeniem uważany za wskaźnik społecznej tolerancji bądź moralnej dezaprobaty określonych zachowań.

Uzyskane wyniki przedstawia tabela 4. Odpowiedzi respondentów podzielono na trzy grupy. W pierwszej (punkty 1-3 na skali) zgrupowano te, które wyrażają pogląd, że nie powinno się danego zachowania karać bądź należy je karać łagodnie. W drugiej (punkt 4 na skali) - opinie pośrednie, ambiwalentne. W trzeciej zaś będące wyrazem poglądu, że dane zachowanie powinno być surowo lub raczej surowo karane. Poszczególne rodzaje postępowania, jakie przedstawiono respondentom do oceny, uporządkowano w tabeli ze względu na średnie ocen na skali - od uznanych za najbardziej karalne do najmniej karalnych czy potępianych w opinii badanych.

Większość ankietowanych uznała, że wszystkie przedstawione przykłady postępowania ze zwierzętami są naganne i powinny być surowo karane. Świadczy to zarówno o daleko idącej punitywności naszego społeczeństwa, jak i potępieniu opisanych zachowań. Bardzo wysoki stopień społecznej dezaprobaty jest zgodny, ogólnie rzecz biorąc, z postulowanymi zmianami prawnymi.

Najwięcej osób stosowałoby surowe kary za zabijanie zwierząt bez potrzeby lub znęcanie się nad nimi. Niewiele mniej badanych karałoby surowo za drastyczny brak elementarnej troski o transportowane zwierzęta oraz bezwzględne pozbywanie się uprzednich ulubieńców.

Spośród innych opisanych przypadków postępowania ze zwierzętami zwraca uwagę wysoki stopień dezaprobaty wypróbowywania na zwierzętach środków higienicznych i kosmetycznych - znacznie wyższy niż we wcześniej omówionym przypadku doświadczeń na zwierzętach w szkołach i uczelniach.

Stosunkowo najrzadziej potępiane są takie zachowania, jak: zmuszanie zwierząt do wysiłku ponad ich siły, zabijanie zwierząt rzeźnych bez właściwego ogłuszenia i przymusowy tucz zwierząt powodujący ich cierpienie. W tych trzech przypadkach najwyższe są odsetki respondentów uważających, że nie powinno się za to karać bądź że kary powinny być łagodne. Widoczna jest więc tendencja do nieco łagodniejszego traktowania zachowań związanych z hodowlą i gospodarką, co może świadczyć o mniejszej wrażliwości społeczeństwa na to, co się dzieje w tej sferze.

Tabela 4

w procentach

Ludzie różnie postępują ze zwierzętami. Przedstawię Panu(i) kolejno rozmaite przykłady postępowania ze zwierzętami i poproszę, by powiedział(a) Pan(i), które z tych zachowań wobec zwierząt powinny być, Pana(i) zdaniem, surowo karane, a które wcale nie powinny być karane.	Wskazania respondentów na skali 1-7, na której „1” oznacza, że takiego zachowania wcale nie powinno się karać, a „7” oznacza, że takie zachowanie powinno być karane surowo				
	karąć łagodnie lub wcale (1-3)	opinia ambiwalentna (4)	karąć surowo (5-7)	Średnia na skali	Trudno powiedzieć
Zabijają zwierzęta bez potrzeby	3	4	89	6,42	3
Znęcają się nad zwierzęciem - swoim lub bezpańskim - np. zabijają je zadając mu cierpienia lub okaleczają je	3	5	90	6,40	2
Przewożą zwierzęta, także hodowlane i rzeźne, nie zapewniając im pożywienia i wody przez wiele dni	5	8	83	6,02	3
Wyrzucają z domu psa albo kota, który przestał im się podobać, albo wyjeżdżając na urlop	6	10	81	5,97	3
Zmuszają zwierzęta dla zabawy, sportu albo zysku do zachowania, które może sprawiać im ból	9	11	73	5,63	6
Sprawdzają na zwierzętach działanie środków higienicznych i kosmetycznych w sposób sprawiający im cierpienie	11	10	72	5,60	7
Utrzymują zwierzęta w niewłaściwych warunkach bytowania, np. w wielkim brudzie, w zimnie albo uniemożliwiając im poruszanie się, co jest dla nich szkodliwe i powoduje, że cierpią	9	13	74	5,58	4
Nie leczą chorych zwierząt	10	11	73	5,57	7
Postępują ze zwierzętami w sposób złośliwy, np. straszą je, drażnią, wiążą dla zabawy	12	13	72	5,43	3
Przemocą karmią zwierzęta hodowlane przeznaczone na ubój, powodując ich cierpienie, aby uzyskać odpowiednie mięso, np. przymusowo tuczą gęsi, aby powiększyły im się chorobliwie i otłuściły wątroby	15	12	68	5,40	6
Hodując zwierzęta nie dbają o możliwe uszkodzenia i urazy ciała zwierząt	11	15	70	5,37	4
Zabijają zwierzęta rzeźne bez uprzedniego właściwego ogłuszenia zwierzęcia	14	13	66	5,30	7
Zmuszają zwierzęta do pracy ponad siły, np. konia, który ciągnie bardzo ciężki wóz, zmuszają do galopu lub klusu	14	17	64	5,21	5

Jeśli weźmiemy pod uwagę tylko opinie, że dane postępowanie wcale nie powinno być karane (punkt 1 na skali), to, jak wynika z analizy danych, są one najczęstsze właśnie w odniesieniu do wymienionych trzech przypadków: przymusowego tuczu, np. gęsi (5,0%), zabijania zwierząt rzeźnych bez właściwego ogłuszenia (3,3%) i zmuszania zwierząt do pracy ponad siły (2,3%); w pozostałych przypadkach ich odsetek waha się od 0,7 do 1,7%. Przymusowy tucz zwierząt ma jednak zarazem wysoki odsetek (38,1%) opinii skrajnie punitivnych (punkt 7 na skali), zajmując pod tym względem piąte miejsce, jest więc działaniem wzbudzającym najwięcej kontrowersji.

Jak wynika z analiz statystycznych, punitivny stosunek badanych do opisanych zachowań wiąże się z ich postawami wobec traktowania zwierząt przez ich właścicieli w sposób dowolny, bez żadnych ograniczeń. Ogólnie rzecz biorąc, średnie ocen na skali punitivności respondentów akceptujących nieograniczone prawa właściciela zwierzęcia są niższe niż pozostałych - przypadki niewłaściwego postępowania ze zwierzętami są oni skłonni oceniać bardziej łagodnie niż inni. Natomiast im bardziej zdecydowany sprzeciw wobec nieograniczonego niczym postępowania, tym wyższe średnie ocen na skali punitivności - większa skłonność do surowszej oceny i kary.

W odniesieniu do wszystkich podanych przykładów zachowań mieszkańcy wsi, a zwłaszcza rolnicy, charakteryzują się niższymi średnimi na skali punitivności, to znaczy, że ich stosunek do opisanych zachowań jest bardziej tolerancyjny niż mieszkańców miast czy przedstawicieli innych grup społeczno-zawodowych. Jedynie w odniesieniu do nieleczenia chorych zwierząt kadra kierownicza i inteligencja jest mniej punitivna w swych opiniach niż rolnicy.

Na ogół też bardziej tolerancyjne są opinie respondentów z wykształceniem podstawowym i deklarujących niskie dochody na osobę w rodzinie, co jest w znacznym stopniu pochodną postaw ludności wiejskiej, charakteryzującej się tymi cechami.

Warto przy tym odnotować, że poziom wykształcenia tylko w nielicznych przypadkach różnicuje opinie badanych w sposób prosty, liniowy. Jest tak w odniesieniu do zabijania zwierząt rzeźnych bez właściwego ogłuszania - im wyższy poziom wykształcenia, tym wyższa średnia na skali punitivności. Z kolei, w odniesieniu do wypróbowywania na zwierzętach środków higienicznych i kosmetycznych zależność ma kierunek odwrotny - im wyższy poziom

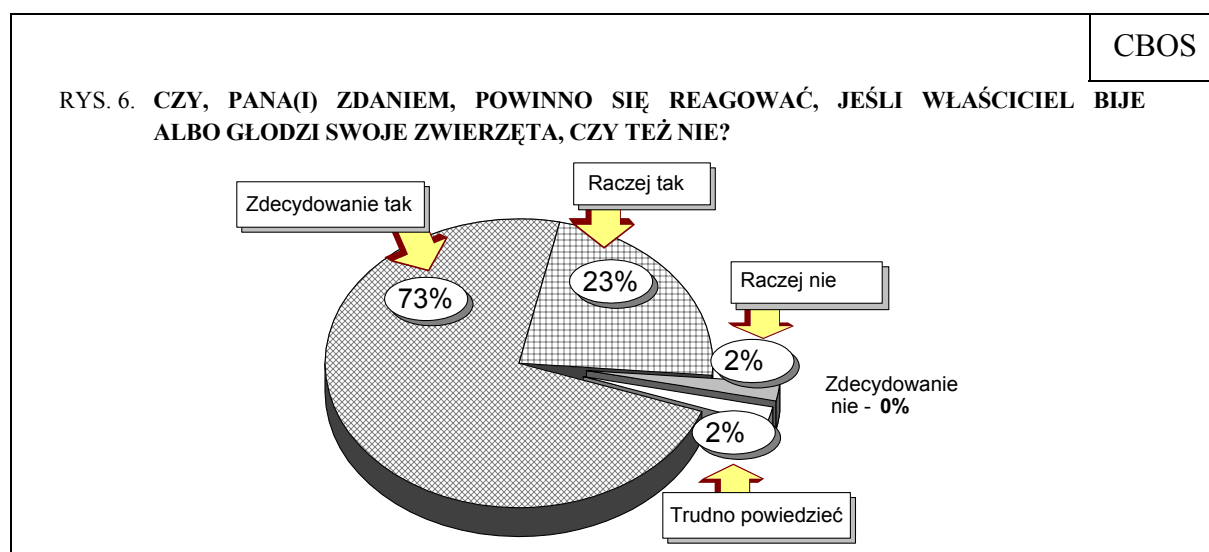
wykształcenia badanych, tym niższa średnia punitywności, co wynikać może z lepszego rozumienia charakteru takich testów i uznania przez część respondentów, że są one złem koniecznym.

Także w niektórych innych przypadkach, jak w przytoczonej wyżej kwestii nieleczenia chorych zwierząt, hodowania ich w niewłaściwych warunkach czy też niedbania o uszkodzenia i urazy ciała zwierząt, średnia opinii osób z wykształceniem wyższym jest niższa niż pozostałych, tzn. są oni skłonni łagodniej traktować takie przypadki. Nie musi to wynikać z większej tolerancji bądź słabszej dezaprobaty tych zachowań, lecz może być efektem - odnotowywanej w badaniach - ogólnie mniejszej punitywności postaw ludzi z wyższym wykształceniem. W wymienionych przypadkach może występować rozbieżność między potępieniem określonego zachowania a postulowaną karą, jeśli w samej surowości kary nie upatruje się skutecznego środka przeciwdziałania niewłaściwym zachowaniom.

Czynnikiem systematycznie różnicującym opinie badanych jest też płeć - reakcje kobiet na wszystkie opisane przypadki niewłaściwego traktowania zwierząt cechują się większym, przeciętnie, stopniem dezaprobaty czy punitywności niż mężczyzn.

KTO POWINIEN REAGOWAĆ NA PRZYPADKI ZŁEGO TRAKTOWANIA ZWIERZĄT?

Nie jesteśmy obojętni wobec przypadków złego traktowania zwierząt. Prawie wszyscy respondenci (96% ogółem) uważają, że powinno się reagować, jeśli ktoś bije lub głodzi zwierzęta, a blisko trzy czwarte badanych ma w tej sprawie opinię zdecydowaną.

Jedynie rolnicy znacznie rzadziej niż inni sądzą, że powinno się w takich sytuacjach (85%) reagować, częściej też są temu przeciwni (8%) i nie mają wyrobionego zdania w tej sprawie (6%).

Przy tak znacznej jednomyślności - poza przypadkiem rolników - nie widać istotnych różnic opinii ze względu na cechy społeczno-demograficzne badanych. Pewne zróżnicowania występują jedynie wtedy, gdy porównujemy odsetki osób o opinii zdecydowanej i wyrażanej z zastrzeżeniem („raczej tak”). Okazuje się, że najbardziej zdecydowani w swych opiniach są mieszkańcy największych miast, osoby z wykształceniem wyższym, w dobrej sytuacji materialnej, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji. Najmniej zdecydowani natomiast są, oprócz rolników, mieszkańcy wsi (ogółem), respondenci z wykształceniem podstawowym, o niskich deklarowanych dochodach na osobę, a także badani najmłodsi (do 24 lat) oraz uczniowie i studenci.

Warto dodać, że występuje wyraźny pozytywny związek między opiniami badanych o tym, czy postępowanie właściciela ze zwierzęciem podlega ograniczeniom, a przekonaniem, że powinno się reagować na przypadki złego traktowania zwierząt (V Cramera = 0.27), mimo to aż cztery piąte osób akceptujących nieograniczone prawa właściciela uważa zarazem, że powinno się reagować (51% w sposób zdecydowany). Odsetek osób, które nie aprobują żadnych ograniczeń praw właściciela, jest więc, w istocie, minimalny.

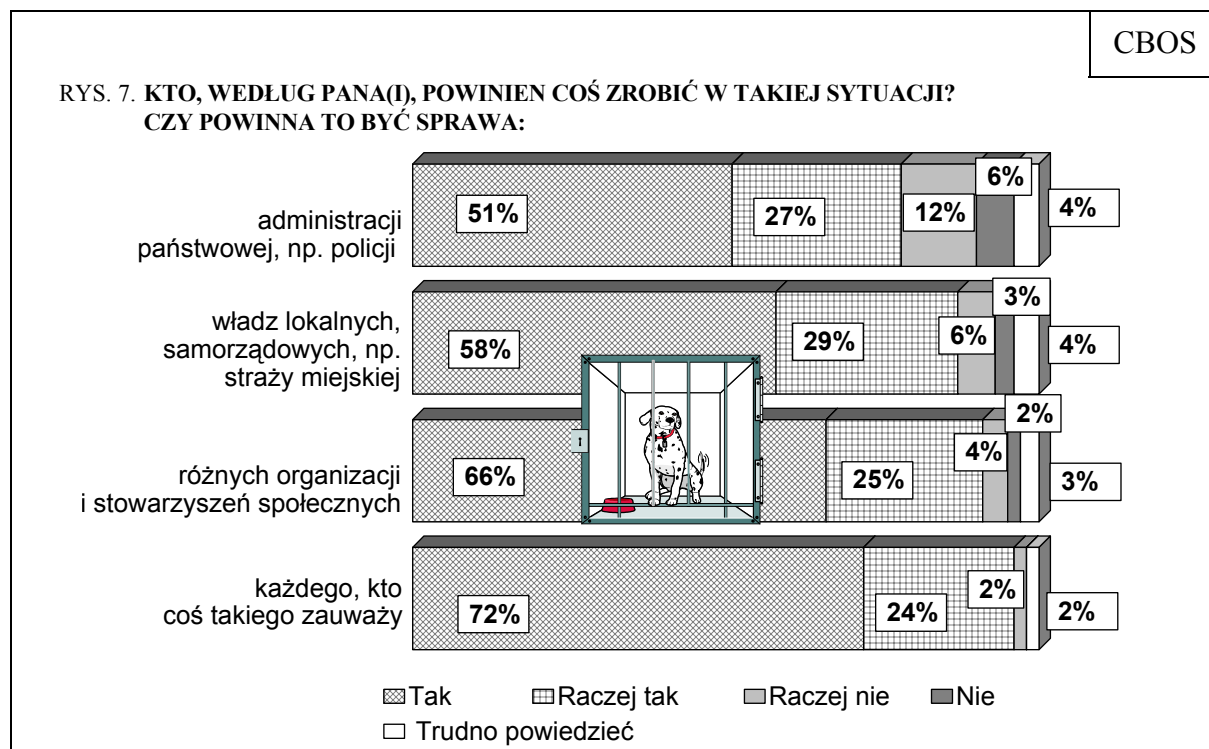
Preferencje wyborcze respondentów powiązane są z ich poglądami na reagowanie w takich sytuacjach. Najbardziej zdecydowane opinie mają wyborcy SLD i AW „S”. Elektorat PSL natomiast charakteryzuje się najmniej zdecydowanymi postawami.

Tabela 5

w procentach

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Czy, Pana(i) zdaniem, powinno się reagować, jeśli właściciel bije albo głodzi swoje zwierzęta, czy też nie?			
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Nie	Trudno powiedzieć
SLD	85	12	1	2
AW „S”	82	14	3	1
Unia Pracy	80	18	0	2
ROP	75	25	0	0
Unia Wolności	74	26	0	0
PSL	60	36	1	3

Zdecydowana większość badanych uważa także, że we wspomnianej sytuacji wszyscy powinni reagować - jest to sprawa zarówno każdej osoby, która coś takiego zauważy, jak i organizacji społecznych, władz lokalnych czy policji.

Powszechna jest jednak tylko opinia, że każdy powinien coś zrobić (96%). Nieco rzadziej wskazuje się na organizacje i stowarzyszenia społeczne (91%) czy władze lokalne, samorządowe (87%), a najrzadziej na administrację państwową, np. policję (79%), przy tym to zróżnicowanie przypisywania kompetencji czy odpowiedzialności jest bardziej jeszcze widoczne, gdy uwzględnimy jedynie zdecydowane odpowiedzi „tak”.

Niemal wszyscy wyrażają więc przekonanie, że powinno się reagować na przejawy złego traktowania zwierząt i że jest to sprawa każdego obywatela, a nie tylko organizacji społecznych czy władz. Bardziej wierzymy też, jak się wydaje, w skuteczność powszechnego reagowania niż w działania zorganizowane.

Poszczególne kategorie społeczno-zawodowe niewiele różnią się w poglądach na temat reagowania społeczeństwa czy roli organizacji społecznych. Natomiast reakcji władz lokalnych w przypadku złego traktowania zwierząt częściej niż inni oczekują (w sposób zdecydowany) mężczyźni, respondenci z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji. Mniej zdecydowani są w tym przypadku najmłodszy respondenci (do 24 lat), mieszkańcy wsi i małych miast, rolnicy, przedsiębiorcy, gospodynie domowe, uczniowie i studenci.

Wyraźnie częściej niż inni nie uważają tego za sprawę władz lokalnych, ogólnie rzecz biorąc, rolnicy, robotnicy niewykwalifikowani, bezrobotni, osoby deklarujące najniższe dochody na osobę i najmłodszy respondenci.

Na administrację państwową (np. policję) jako czynnik, który powinien zajmować się przypadkami złego traktowania zwierząt, najczęściej wskazują rolnicy, nieco częściej również respondenci z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, częściej też mężczyźni niż kobiety. Ponadto im starsi respondenci, tym częściej uważają, że jest to sprawa administracji państwowej.

Przeciwnego zdania są najczęściej uczniowie i studenci, następnie przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, osoby ze średnim i wyższym wykształceniem, ale także robotnicy niewykwalifikowani oraz młodsi respondenci (w wieku do 34 lat).

Przekonanie badanych, że powinno się reagować na złe traktowanie zwierząt, znajduje odzwierciedlenie w ich reakcjach na opisane w kwestionariuszu różne przypadki niewłaściwego postępowania. Respondenci, którzy uważają, że powinno się reagować - zwłaszcza ci, którzy mają zdecydowane opinie w tej sprawie - są częściej skłonni karać surowo, np. za przewożenie zwierząt bez pożywienia i wody, przymusowy tucz, zmuszanie do pracy ponad siły czy postępowanie ze zwierzętami w sposób złośliwy⁵.

Nasz stosunek do zwierząt cechuje wprawdzie utylitaryzm i podporządkowanie ich dobra naszym potrzebom i interesom, zarazem jednak widzimy w zwierzętach istoty czujące, wrażliwe na ból, których nie można traktować jak rzeczy. Przypadki niewłaściwego postępowania ze zwierzętami spotykają się z silnym społecznym potępieniem. Badani uważają, że każdy powinien na nie reagować, także organizacje społeczne, władze lokalne i państwowe.

Widoczne są jednak różnice w postawach mieszkańców miast i mieszkańców wsi. Wyróżniają się zwłaszcza rolnicy, którzy charakteryzują się mniej zdecydowanymi opiniami, mniejszą wrażliwością na kwestię cierpień zwierząt, bardziej utylitarnym stosunkiem do nich i są mniej skłonni surowo karać przypadki złego obchodzenia się ze zwierzętami.

Czynnikiem różnicującym opinie jest też często poziom wykształcenia i płeć. Kobiety są bardziej niż mężczyźni wrażliwi na kwestię minimalizowania cierpień zwierząt i często mniej utylitarnie do nich nastawione. Ich reakcje na przypadki niewłaściwego traktowania zwierząt cechują się większym stopniem dezaprobaty.

⁵ V Cramera w granicach 0.19 - 0.22.

ANEKS

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

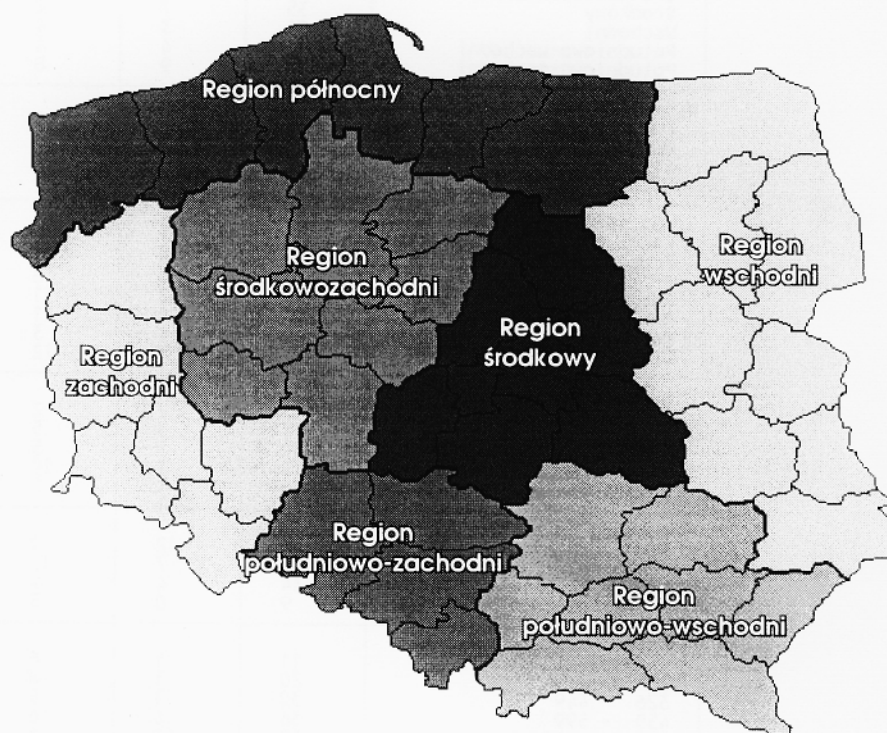
11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy uważa Pan(i), że człowiek, który jest właścicielem jakiegoś zwierzęcia, może z nim zrobić bez ograniczeń to, co chce?

(%)

	Tak	Raczej nie	Zdecydo- wanie nie	Trudno Powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	5	23	70	2	1115
Płeć					
Mężczyźni	7	27	66	1	528
Kobiety	4	19	74	2	587
Wiek					
do 24 lat	4	21	75	0	154
25-34	4	24	72	0	197
35-44	6	23	69	1	256
45-54	5	19	73	2	171
55-64	7	30	60	3	156
65 lat i więcej	5	20	70	5	181
Miejsce zamieszkania					
Wieś	9	31	56	3	415
Miasto do 20 tys.	3	27	68	2	133
od 21 do 100 tys.	5	19	75	2	225
101-500 tys.	2	17	81	1	215
501 tys.i więcej mieszk.	3	9	89	0	127
Region					
Północny	7	19	75	0	120
Zachodni	3	21	74	2	100
Środkowozachodni	4	19	72	4	166
Środkowy	3	23	73	1	220
Wschodni	15	19	64	2	131
Południowo-wschodni	3	33	64	0	178
Południowo-zachodni	5	23	69	3	200
Wykształcenie					
Podstawowe	6	28	63	3	333
Zasadnicze zawodowe	7	24	67	2	293
Średnie	5	20	74	1	381
Wyższe	3	11	86	0	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier.,inteligencja	4	14	82	0	81
Prac.umysł.niż.szczębla	6	15	78	1	126
Pracownicy fiz.- umysł.	2	28	68	1	77
Robotnicy wykwalifikowani	5	28	65	2	104
Robotnicy niewykwalifik.	3	19	77	1	53
Rolnicy	11	44	42	3	72
Prywatni przedsiębiorcy	0	21	79	0	45
Bierni zawodowo					
Renciści	5	29	65	2	124
Emeryci	6	24	66	5	228
Uczniowie i studenci	8	10	82	0	58
Bezrobotni	5	21	74	1	93
Gospodynie domowe i inni	4	15	81	0	51
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	7	16	76	1	120
Sektor państwowy	6	25	68	1	148
Sektor prywatny	4	20	75	1	246
Spółdzielczość	0	27	73	0	17
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	7	28	63	2	163
151 - 225 zł	3	29	67	1	155
226 - 325 zł	6	25	68	1	232
326 - 425 zł	4	22	71	3	169
Powyżej 426 zł	5	12	82	1	300
Ocena własnych war. mater.					
Złe	5	20	72	2	281
Średnie	6	25	67	2	523
Dobre	4	21	74	1	311
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	5	28	60	7	57
Raz w tygodniu	5	26	68	1	572
Kilka razy w miesiącu	5	25	68	2	127
Kilka razy w roku	7	17	74	1	233
W ogóle nie uczestniczy	5	13	80	2	125
Poglądy polityczne					
Lewica	7	21	71	2	189
Centrum	4	22	72	1	336
Prawica	5	25	69	1	342
Trudno powiedzieć	6	22	67	4	246

Tabela 2. Jak Pan(i) uważa, czy w Pana(i) otoczeniu zwierzęta są na ogół dobrze traktowane?

(%)

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	58	11	4	1115
Płeć					
Mężczyźni	28	59	10	3	528
Kobiety	27	58	11	4	587
Wiek					
do 24 lat	20	65	10	5	154
25-34	26	64	8	2	197
35-44	28	57	12	3	256
45-54	26	60	11	3	171
55-64	27	58	10	4	156
65 lat i więcej	35	46	12	7	181
Miejsce zamieszkania					
Wieś	23	63	9	5	415
Miasto do 20 tys.	21	57	18	3	133
od 21 do 100 tys.	29	56	10	5	225
101-500 tys.	30	54	13	3	215
501 tys. i więcej mieszk.	38	54	6	2	127
Region					
Północny	24	61	14	1	120
Zachodni	35	55	9	2	100
Środkowozachodni	26	59	11	4	166
Środkowy	32	58	5	5	219
Wschodni	22	50	24	4	131
Południowo-wschodni	21	71	6	2	178
Południowo-zachodni	31	52	10	7	200
Wykształcenie					
Podstawowe	24	57	12	6	333
Zasadnicze zawodowe	27	57	13	3	293
Średnie	29	58	9	3	381
Wyższe	30	64	4	1	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	34	59	2	5	81
Prac. umysł. niż. szczebla	28	61	8	3	126
Pracownicy fiz. - umysł.	29	61	8	1	77
Robotnicy wykwalifikowani	22	65	13	0	104
Robotnicy niewykwalifik.	30	53	14	3	53
Rolnicy	29	57	10	4	72
Prywatni przedsiębiorcy	29	53	14	4	45
Bierni zawodowo					
Renciści	30	51	17	2	124
Emeryci	29	54	9	8	227
Uczniowie i studenci	23	66	5	7	58
Bezrobotni	18	71	10	1	93
Gospodynie domowe i inni	22	52	21	5	51
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	23	67	7	2	120
Sektor państwowy	29	60	10	1	148
Sektor prywatny	29	59	10	2	246
Spółdzielczość	40	53	7	0	17
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	27	56	12	5	163
151 - 225	26	61	10	3	155
226 - 325	25	60	13	2	232
326 - 425	18	69	9	4	169
Powyżej 426 zł	32	54	10	4	300
Ocena własnych war. mater.					
Złe	27	54	15	4	281
Średnie	24	62	10	4	523
Dobre	34	55	8	4	311
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	20	64	14	2	57
Raz w tygodniu	25	61	9	4	572
Kilka razy w miesiącu	22	66	8	3	127
Kilka razy w roku	34	50	12	3	233
W ogóle nie uczestniczy	33	48	13	6	125
Poglądy polityczne					
Lewica	32	58	7	3	189
Centrum	27	62	10	1	336
Prawica	26	59	12	3	342
Trudno powiedzieć	28	50	12	10	246

Tabela 3. Jak Pan(i) myśli, jak zwierzęta odczuwają ból? 1 - Wszystkie zwierzęta odczuwają ból tak samo jak człowiek; 2 - Niektóre zwierzęta odczuwają ból tak samo jak człowiek, a niektóre mniej; 3 - Wszystkie zwierzęta odczuwają ból w mniejszym stopniu niż człowiek

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	78	8	7	8	1115
Płeć					
Mężczyźni	77	8	7	8	528
Kobiety	79	8	6	7	587
Wiek					
do 24 lat	81	7	6	6	154
25-34	74	13	7	6	197
35-44	76	7	8	8	256
45-54	76	7	8	9	171
55-64	81	7	5	8	156
65 lat i więcej	82	5	4	8	181
Miejsce zamieszkania					
Wieś	78	7	7	8	415
Miasto do 20 tys.	71	7	12	10	133
od 21 do 100 tys.	74	12	6	8	225
101-500 tys.	83	7	4	6	215
501 tys. i więcej mieszk.	82	8	6	5	127
Region					
Północny	82	6	8	4	120
Zachodni	78	8	7	6	100
Środkowo-zachodni	75	8	9	9	166
Środkowy	79	8	5	8	220
Wschodni	84	5	6	6	131
Południowo-wschodni	77	10	5	8	178
Południowo-zachodni	74	9	7	10	200
Wykształcenie					
Podstawowe	78	8	7	8	333
Zasadnicze zawodowe	82	4	6	9	293
Średnie	78	8	7	6	381
Wyższe	69	17	7	8	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	70	20	6	5	81
Prac. umysł. niż. szczebla	75	9	10	6	126
Pracownicy fiz.- umysł.	75	9	9	7	77
Robotnicy wykwalifikowani	83	2	6	9	104
Robotnicy niewykwalifik.	77	2	9	13	53
Rolnicy	67	20	5	9	72
Prywatni przedsiębiorcy	80	4	6	11	45
Bierni zawodowo					
Renciści	81	6	4	9	124
Emeryci	81	6	5	7	228
Uczniowie i studenci	82	7	6	5	58
Bezrobotni	77	6	9	7	93
Gospodynie domowe i inni	85	3	6	6	51
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	72	13	9	6	120
Sektor państwowy	76	9	7	8	148
Sektor prywatny	76	7	8	8	246
Spółdzielczość	100	0	0	0	17
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	80	9	6	6	163
151 - 225	80	4	8	9	155
226 - 325	74	8	10	8	232
326 - 425	77	11	7	5	169
Powyżej 426 zł	79	9	5	8	300
Ocena własnych war. mater.					
Złe	77	8	7	8	281
Średnie	80	6	6	8	523
Dobre	77	11	7	6	311
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	76	4	11	9	57
Raz w tygodniu	76	8	7	8	572
Kilka razy w miesiącu	79	9	4	8	127
Kilka razy w roku	79	9	5	7	233
W ogóle nie uczestniczy	83	4	6	7	125
Poglądy polityczne					
Lewica	79	9	5	7	189
Centrum	73	12	7	9	336
Prawica	81	6	8	6	342
Trudno powiedzieć	81	5	5	9	246

Tabela 4. Jak ważne, Pana(i) zdaniem, jest to, by uśmiercać zwierzęta przeznaczone na rzeź w taki sposób, aby jak najmniej cierpiały? Czy jest to: (%)

	nieważne lub mało ważne	dość ważne	bardzo ważne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	5	23	69	3	1115
Płeć					
Mężczyźni	8	28	63	2	528
Kobiety	3	19	74	4	587
Wiek					
do 24 lat	7	27	62	4	154
25-34	7	23	70	0	197
35-44	5	27	65	3	256
45-54	5	22	72	1	171
55-64	5	24	68	3	156
65 lat i więcej	3	16	74	6	181
Miejsce zamieszkania					
Wieś	6	27	63	4	415
Miasto do 20 tys.	6	20	74	0	133
od 21 do 100 tys.	7	21	68	4	225
101-500 tys.	2	26	70	2	215
501 tys.i więcej mieszk.	4	16	81	0	127
Region					
Północny	6	22	72	1	120
Zachodni	3	36	61	0	100
Środkowozachodni	2	15	78	5	166
Środkowy	7	21	70	2	220
Wschodni	5	21	72	3	131
Południowo-wschodni	5	28	67	1	178
Południowo-zachodni	9	25	60	6	200
Wykształcenie					
Podstawowe	6	24	64	5	333
Zasadnicze zawodowe	7	26	64	3	293
Średnie	4	23	71	1	381
Wyższe	3	14	83	0	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	0	16	84	0	81
Prac.umysł.niż.szczebla	4	24	71	1	126
Pracownicy fiz.- umysł.	11	23	67	0	77
Robotnicy wykwalifikowani	5	30	63	2	104
Robotnicy niewykwalifik.	7	15	70	8	53
Rolnicy	15	33	50	2	72
Prywatni przedsiębiorcy	3	16	77	3	45
Bierni zawodowo					
Renciści	6	24	67	4	124
Emeryci	3	18	74	5	228
Uczniowie i studenci	6	33	61	0	58
Bezrobotni	5	30	64	1	93
Gospodynie domowe i inni	8	23	65	5	51
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	3	19	78	0	120
Sektor państwowy	9	26	63	3	148
Sektor prywatny	5	21	72	3	246
Spółdzielczość	4	25	70	0	17
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	8	27	61	4	163
151 - 225	3	24	69	5	155
226 - 325	6	24	67	2	232
326 - 425	4	27	67	1	169
Powyżej 426 zł	4	19	76	1	300
Ocena własnych war. mater.					
Złe	5	22	69	4	281
Średnie	6	24	67	3	523
Dobre	5	23	70	2	311
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	3	15	79	3	57
Raz w tygodniu	6	27	64	2	572
Kilka razy w miesiącu	7	22	69	1	127
Kilka razy w roku	2	22	73	2	233
W ogóle nie uczestniczy	6	13	75	6	125
Poglądy polityczne					
Lewica	5	20	73	1	189
Centrum	5	27	66	2	336
Prawica	6	22	71	1	342
Trudno powiedzieć	4	22	66	7	246

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, można zabijać zwierzęta, które są niepożyteczne, nie ma z nich pożytku?

(%)

	Tak, można	Nie, nie należy	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	18	70	12	1114
Płeć				
Mężczyźni	21	66	13	528
Kobiety	16	73	11	586
Wiek				
do 24 lat	13	77	10	154
25-34	12	79	10	197
35-44	18	69	12	256
45-54	20	67	13	171
55-64	26	63	11	155
65 lat i więcej	20	65	15	181
Miejsce zamieszkania				
Wieś	25	61	14	415
Miasto do 20 tys.	13	74	13	133
od 21 do 100 tys.	15	75	10	225
101-500 tys.	12	74	14	215
501 tys.i więcej mieszk.	17	81	2	127
Region				
Północny	16	81	3	119
Zachodni	12	74	14	100
Środkowozachodni	20	68	12	166
Środkowy	20	66	14	220
Wschodni	17	78	6	131
Południowo-wschodni	17	73	11	178
Południowo-zachodni	21	61	18	200
Wykształcenie				
Podstawowe	25	60	15	332
Zasadnicze zawodowe	20	68	12	293
Średnie	13	77	10	381
Wyższe	10	83	7	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	9	86	5	81
Prac.umysł.niż.szczębla	10	80	10	126
Pracownicy fiz.- umysł.	11	75	13	77
Robotnicy wykwalifikowani	17	65	18	104
Robotnicy niewykwalifik.	24	68	8	53
Rolnicy	38	52	10	72
Prywatni przedsiębiorcy	15	65	20	45
Bierni zawodowo				
Renciści	19	64	16	124
Emeryci	21	68	12	228
Uczniowie i studenci	7	88	5	58
Bezrobotni	19	68	13	92
Gospodynie domowe i inni	27	65	8	51
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	13	78	9	120
Sektor państwowy	17	75	8	148
Sektor prywatny	13	71	16	246
Spółdzielczość	16	84	0	17
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	25	63	13	162
151 - 225	19	66	15	155
226 - 325	19	71	11	232
326 - 425	16	72	13	169
Powyżej 426 zł	13	76	10	300
Ocena własnych war. mater.				
Złe	23	70	7	281
Średnie	18	70	13	522
Dobre	15	71	14	311
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	21	71	7	57
Raz w tygodniu	19	68	13	571
Kilka razy w miesiącu	14	77	9	127
Kilka razy w roku	16	72	12	233
W ogóle nie uczestniczy	20	68	12	125
Poglądy polityczne				
Lewica	18	73	10	189
Centrum	20	70	11	336
Prawica	16	73	10	341
Trudno powiedzieć	19	64	17	246

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, powinno się reagować, jeśli właściciel bije albo głodzi swoje zwierzęta, czy też nie?

(%)

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	73	23	2	2	1115
Płeć					
Mężczyźni	71	24	3	2	528
Kobiety	75	21	1	3	587
Wiek					
do 24 lat	65	33	1	1	154
25-34	72	24	3	1	197
35-44	77	19	1	2	256
45-54	77	19	2	2	171
55-64	74	21	3	2	156
65 lat i więcej	73	21	1	5	181
Miejsce zamieszkania					
Wieś	64	31	2	3	415
Miasto do 20 tys.	81	17	1	1	133
od 21 do 100 tys.	72	21	2	4	225
101-500 tys.	83	17	0	0	215
501 tys.i więcej mieszk.	84	13	2	1	127
Region					
Północny	80	19	1	0	120
Zachodni	72	27	0	1	100
Środkowozachodni	82	14	1	3	166
Środkowy	73	22	2	3	220
Wschodni	73	21	4	1	131
Południowo-wschodni	67	30	1	2	178
Południowo-zachodni	69	24	3	4	200
Wykształcenie					
Podstawowe	67	27	1	4	333
Zasadnicze zawodowe	75	20	3	1	293
Średnie	75	22	1	2	381
Wyższe	82	17	2	0	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	85	12	2	0	81
Prac.umysł.niż.szczebla	74	22	2	3	126
Pracownicy fiz.- umysł.	71	28	0	1	77
Robotnicy wykwalifikowani	79	20	0	1	104
Robotnicy niewykwalifik.	79	17	4	0	53
Rolnicy	52	33	8	6	72
Prywatni przedsiębiorcy	81	17	2	1	45
Bierni zawodowo					
Renciści	71	25	1	3	124
Emeryci	74	21	2	4	228
Uczniowie i studenci	67	31	0	2	58
Bezrobotni	73	23	3	1	93
Gospodynie domowe i inni	73	25	1	1	51
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	82	15	2	1	120
Sektor państwowy	73	23	2	2	148
Sektor prywatny	74	24	1	1	246
Spółdzielczość	95	5	0	0	17
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	67	29	2	3	163
151 - 225	67	27	2	4	155
226 - 325	74	23	1	1	232
326 - 425	72	24	2	2	169
Powyżej 426 zł	81	16	2	1	300
Ocena własnych war. mater.					
Złe	71	23	3	3	281
Średnie	73	24	1	2	523
Dobre	77	19	2	2	311
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	71	23	2	4	57
Raz w tygodniu	71	26	1	2	572
Kilka razy w miesiącu	75	22	2	1	127
Kilka razy w roku	77	19	2	2	233
W ogóle nie uczestniczy	76	16	4	4	125
Poglądy polityczne					
Lewica	75	21	3	1	189
Centrum	67	29	2	2	336
Prawica	78	20	1	1	342
Trudno powiedzieć	74	20	1	5	246

Tabela 7. Kto, według Pana(i), powinien coś zrobić w takiej sytuacji [bicia, głodzenia zwierząt]?
Czy powinna to być sprawa władz lokalnych, samorządowych, np. straży miejskiej?
(%)

	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	58	29	6	3	4	1070
Płeć						
Mężczyźni	61	28	6	3	2	505
Kobiety	56	30	5	4	5	565
Wiek						
do 24 lat	48	35	9	6	1	151
25-34	59	30	6	2	2	188
35-44	59	28	6	3	4	248
45-54	61	28	6	2	3	164
55-64	61	29	4	2	4	148
65 lat i więcej	58	26	3	4	7	171
Miejsce zamieszkania						
Wieś	53	32	7	3	6	393
Miasto do 20 tys.	55	32	7	4	3	130
od 21 do 100 tys.	58	33	5	3	1	211
101-500 tys.	68	20	5	3	4	214
501 tys.i więcej mieszk.	61	29	4	4	2	122
Region						
Północny	60	31	7	0	1	119
Zachodni	54	33	6	6	1	99
Środkowo-zachodni	64	23	3	4	6	160
Środkowy	53	33	7	3	5	210
Wschodni	61	27	7	4	1	124
Południowo-wschodni	66	24	5	2	5	173
Południowo-zachodni	51	35	5	4	5	186
Wykształcenie						
Podstawowe	54	33	4	3	6	315
Zasadnicze zawodowe	60	29	6	3	2	279
Średnie	57	29	6	5	3	369
Wyższe	68	23	7	2	1	107
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	71	19	5	1	4	79
Prac.umysł.niż.szczębla	61	32	2	4	1	120
Pracownicy fiz.- umysł.	59	31	6	2	1	77
Robotnicy wykwalifikowani	68	21	9	0	2	103
Robotnicy niewykwalifik.	57	28	9	4	1	52
Rolnicy	54	28	7	7	4	62
Prywatni przedsiębiorcy	51	39	4	3	3	44
Bierni zawodowo						
Renciści	62	24	9	2	3	120
Emeryci	58	28	3	4	7	216
Uczniowie i studenci	43	48	4	5	0	57
Bezrobotni	50	32	9	7	1	90
Gospodynie domowe i inni	40	42	3	0	15	50
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	67	25	4	2	2	117
Sektor państwowy	66	31	10	2	1	142
Sektor prywatny	65	26	4	4	1	242
Spółdzielczość	72	28	0	0	0	17
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 150 zł	48	30	11	4	6	156
151 - 225	55	35	6	2	2	146
226 - 325	62	29	4	3	3	226
326 - 425	56	29	6	3	5	163
Powyżej 426 zł	64	27	4	2	2	291
Ocena własnych war. mater.						
Złe	60	26	7	3	5	266
Średnie	57	31	5	2	4	506
Dobre	58	29	5	6	2	298
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	59	29	0	10	3	53
Raz w tygodniu	57	30	5	3	4	555
Kilka razy w miesiącu	64	27	6	1	2	124
Kilka razy w roku	56	29	8	3	3	222
W ogóle nie uczestniczy	59	27	5	5	5	115
Poglądy polityczne						
Lewica	57	31	7	1	4	181
Centrum	58	30	8	3	2	322
Prawica	61	31	3	2	2	332
Trudno powiedzieć	55	25	5	7	8	231

Tabela 8. Kto, według Pana(i), powinien coś zrobić w takiej sytuacji [bićcia, głodzenia zwierząt]?
Czy powinna to być sprawa administracji państwowej, np. policji?

(%)

	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	51	27	12	6	4	1070
Płeć						
Mężczyźni	53	28	12	5	2	505
Kobiety	50	26	11	7	5	565
Wiek						
do 24 lat	41	29	16	9	5	151
25-34	50	26	16	7	1	188
35-44	54	23	10	6	6	248
45-54	56	26	13	4	2	164
55-64	55	32	7	4	2	148
65 lat i więcej	52	28	9	5	6	171
Miejsce zamieszkania						
Wieś	52	29	9	3	6	393
Miasto do 20 tys.	44	33	12	8	3	130
od 21 do 100 tys.	50	24	14	8	3	211
101-500 tys.	55	21	14	7	3	214
501 tys. i więcej mieszk.	51	29	11	7	2	122
Region						
Północny	51	27	14	4	3	119
Zachodni	38	34	15	7	6	99
Środkowozachodni	63	19	6	3	5	160
Środkowy	45	33	16	3	3	210
Wschodni	51	21	14	10	3	124
Południowo-wschodni	63	23	6	8	5	173
Południowo-zachodni	44	31	12	8	5	186
Wykształcenie						
Podstawowe	53	29	9	4	5	315
Zasadnicze zawodowe	55	27	9	5	4	279
Średnie	46	28	16	8	3	369
Wyższe	59	19	13	7	1	107
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	57	15	17	9	1	79
Prac. umysł. niż. szczebla	48	28	14	7	3	120
Pracownicy fiz.- umysł.	57	24	10	4	5	77
Robotnicy wykwalifikowani	53	26	14	5	3	103
Robotnicy niewykwalifik.	45	28	18	8	1	52
Rolnicy	57	30	10	3	0	62
Prywatni przedsiębiorcy	50	28	9	7	6	44
Bierni zawodowo						
Renciści	59	24	14	1	2	120
Emeryci	52	31	5	6	5	216
Uczniowie i studenci	42	21	18	13	6	57
Bezrobotni	48	30	11	8	3	90
Gospodynie domowe i inni	34	37	11	4	13	50
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	60	21	9	5	4	117
Sektor państwowy	43	27	22	5	3	142
Sektor prywatny	56	26	9	7	2	242
Spółdzielczość	38	25	11	26	0	17
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 150 zł	48	28	14	4	6	156
151 - 225	53	29	12	3	2	146
226 - 325	52	30	9	6	3	226
326 - 425	50	28	10	6	6	163
Powyżej 426 zł	54	22	14	7	2	291
Ocena własnych war. mater.						
Złe	53	23	13	5	6	266
Średnie	53	29	10	4	4	506
Dobre	48	27	14	10	1	298
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	55	25	5	10	5	53
Raz w tygodniu	51	28	12	5	4	555
Kilka razy w miesiącu	53	29	9	6	2	124
Kilka razy w roku	47	25	16	8	4	222
W ogóle nie uczestniczy	56	24	10	5	5	115
Poglądy polityczne						
Lewica	54	26	11	4	5	181
Centrum	49	28	13	7	3	322
Prawica	50	30	13	6	2	332
Trudno powiedzieć	54	22	9	7	7	231